

Любов Боса,
*кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
Інституту мистецтвознавства,
фольклористики та етнології
ім. М. Т. Рильського НАН України*

Нині в Україні ключовим питанням, яке широко обговорюється на всіх рівнях, є перспективи можливості вибору мирного шляху розвитку подій на Сході. Водночас зрозуміло також те, що майже всі «мирні» сценарії нашого майбутнього прописуються в Москві. Тому й вимагають першочергового розв'язання проблеми, як не схибити на шляху до миру, як при цьому зберегти територіальну цілісність держави і її людей, як не отримати поряд наскрізь вороже середовище з колишніх громадян України і як уже сьогодні працювати з ними. Попри те, як ніколи, є важливою консолідація громадського, експертного та наукового потенціалу навколо вирішення актуальних завдань та розробки стратегії дій у цьому напрямку. Наразі зосередимося на таких елементах цієї багатоаспектної проблеми, як залучення населення з відвоєнованих і прилеглих до військових дій територій до співпраці та можливості повсюдної активної взаємодії з переселенцями зі Сходу, залучити їх до участі у розробці певних соціокультурних програм. Без такої консолідації годі чекати хоч якихось позитивних змін в напрямку подолання розколу в суспільстві, спровокованого зовнішніми й внутрішніми чинниками.

Висловлю деякі спостереження, що впливають з аналізу інтерв'ю з військовими, «біженцями» та мешканцями наближених до АТО територій.

1. Представники суспільно-активного середовища Дніпропетровщини висловлювали застереження щодо політики чинної влади України на «здачу» окупованої території. Таким чином, запевняє один з наших респондентів, «ми сигналізуємо про плани подальшої окупації нашої землі ворогом».

2. На вже відвоєнованих теренах Луганщини та Донеччини люди бояться проявляти активність через реальну загрозу фізичної розправи. Водночас не мають бажання вкладати ресурси, час та енергію в соціальну, комунальну, економічну інфраструктуру, яка завтра зможе опинитись на території, що буде захоплена ворогом. Українська влада не подала всім мешканцям, місцевим елітам, громадським активістам окупованого Донбасу чіткого та впевненого «сигналу» про гарантії їх захисту хоча б у найближчій перспективі. Замість цього люди відчують відсутність чесного діалогу, подвійні стандарти та підміну смислів, коли, наприклад, влада говорить про АТО (антитерористичну операцію) замість того, щоб визнати, що йде реальна війна, яку місцеві жителі бачать щоденно. В цьому ж ряду тривожні сигнали про суцільну корупцію тощо.

3. Українська влада слабо й безсистемно впливає на свідомість мешканців регіонів і не має чіткого плану та інформаційної стратегії роботи на Сході, Півдні країни та й загалом в Україні. Тож однією із ключових проблем залишається недостатня поінформованість мешканців щодо загальнонаціональних процесів. Надважливим є завдання донесення до всіх громадян України постулату, що громадянин не має права піддавати сумніву територіальну цілісність держави, заперечувати її державні символи, закликати чужі війська.

4. Активні бойові дії на Сході України призвели до того, що значна кількість актив-

них громадян, лідерів громадянського суспільства, представників місцевої еліти та людей з активною життєвою позицією змушена була виїхати за межі Донецької та Луганської областей та перебуває зараз в інших регіонах України. Проте й вони відчувають відчуженість та незатребуваність їхніх знань і досвіду в суспільстві, хоча різними способами і намагаються включатися в найбільш злободенні справи, як наприклад, допомога військовим та участь у вирішенні проблем переселенців. Саме ця суспільна група намагається подолати існуючі негативні стереотипи щодо всіх переміщених осіб та робить спроби залучати інших біженців до суспільного життя. Про таку діяльність має бути широка інформація, яку під силу збирати й узагальнювати місцевим ЗМІ та органам влади. У цьому напрямку працює донецька команда «Комітету виборців України», кіровоградська волонтерська група «Реконкіста», харківські волонтери та багато інших.

5. Важливим є активне введення цієї території в загальноукраїнський соціокультурний контекст. Так, один з активних громадських діячів Донеччини в інтерв'ю зазначив: «Необходимо сконцентрувати увагу на "общем настоящем"». Наприклад, один из членов инициативной группы по предоставлению имени Стуса Донецкому университету Юрко Матушак пошел воевать добровольцем в батальон "Дніпро" и погиб под Илловайском. Почему бы не дать его имя историческому факультету или всему университету?... Также необходим проект "Общее прошлое". Мы постоянно должны объяснять, показывать, ретранслировать эту общность Донбасса и Украины, Донбасса и Европы. Мы должны показать, как много у Донбасса общих героев с Украиной не только в настоящем (герои Майдана, киборги, добровольцы и волонтеры), но и в прошлом. Таким образом, нужно показать, что у нас действительно имеется общее прошлое, которое нас объединяет: казачество, герои УНР, ОУН на Донбассе».

6. Уже сьогодні необхідно дати людям віру в завтрашній день, показати що «всі

війни і всі окупації в історії людства колись закінчувалися». І, найголовніше, спромогтися спільними зусиллями зробити так, щоб усі жертви не були марними. Ця остання теза в різних варіантах найактивніше звучить в інтерв'ю з учасниками АТО. Саме такою проблемою переймалися і два воїни з позивними «Бродник» та «Снайпер», котрі стали одними з ініціаторів виставки «Земля Мамаїв», яка нещодавно відкрилася в Національному музеї архітектури та побуту України. Земля Мамаїв — це передусім однойменний блог Юрія Фоменка, який стверджує українську самодостатність воїна-мислителя через власні глибокі есеї, а сьогодні перебуває у війську. Інший — Микола Павлюченко, донедавна борець «Айдару», через представлену ним колекцію українського жіночого одягу кінця XIX — початку XX ст. зі Старобільщини Луганської області запевняє, що Луганщина — правічна українська земля, доносить ідею неподільності і єдності українських земель та мріє цю колекцію показати у всіх регіонах України.

Водночас у Дніпродзержинську «Мамай-фест» під гаслом: «Мамай єднає Україну» зібрав гостей з різних куточків України: митців, науковців, воїнів, волонтерів, що ділилися своїми ідеями і напрацюваннями із зазначених проблем (характерно, що у всі фестивальні дні гості також долучалися до плетіння маскувальних сіток для АТО, ініційованого жіночим товариством «Яворина»). І вже через короткий час керівник проекту Наталя Буланова поширює інформацію про створення творчого клубу для воїнів, а в майбутньому — і для біженців.

Подібні індивідуальні ініціативи мають бути почутими і підтриманими на всіх рівнях влади, адже це — зразки «живої роботи», яка скріплює наш соціум. Тож синергічні, консолідовані дії в суспільстві повинні наблизити нас до перемоги, а поміж багатьох завдань експертного середовища — відстежити та проаналізувати всі ті процеси в соціумі, які якнайбільше сприятимуть їй.